

Tisková zpráva, 1. června 2016

Chudoba zvyšuje šanci dětí na problémy ve škole, v komunikaci i ve zdraví

Mgr. et Mgr. Daniel Prokop

Sociologové kromě sporů o tom, jak nejlépe definovat a měřit chudobu, poslední roky upírají svůj zrak zejména k tomu, jak materiální nedostatek souvisí s problémy v dalších dimenzích života. Například se zdravotními problémy, prostorovým vyloučením, nižší participací na veřejném životě, sociálně patologickými jevy či horšími šancemi ve vzdělávání.

Našeho výzkumu se zúčastnilo 5 002 rodin s dětmi do dvanácti let z běžné populace a 1 421 analogických rodin, které jsou ale díky různým (primárně nikoli ekonomickým) problémům svých dětí v péči různých neziskových organizací. Umožňuje tedy v prvním plánu porovnat, jak se liší hospodaření běžných a ohrožených rodin.

Ohrožené rodiny jsou chudší, zadlužené a častěji se stěhují

Problémy v hospodaření ohrožených rodin primárně vycházejí z jejich rozdílné struktury. Jen 36 % domácností zde tvoří úplné původní biologické rodiny (72 % v běžné populaci). Díky tomu, vyšší nezaměstnanosti a většímu počtu dětí v ohrožených rodinách připadá 2,2 dětí a nepracujících členů na jednoho vydělávajícího, zatímco v rodinách běžné populace je to jen 1,5 dětí a nepracujících na jednoho, který pracuje.

Příjmy ohrožených rodin jsou tak výrazně nižší než v běžných rodinách. Přes 37 % ohrožených rodin dokonce žije v relativní příjmové chudobě (16 % běžných rodin s dětmi).¹ Nepřekvapí tak, že 28 % ohrožených rodin reportuje velké problémy při vycházení s příjmem (14 % v běžných rodinách).

Ohrožené rodiny mají častěji, než je zvykem, kombinaci dvou či více spotřebních a jiných půjček. A díky nižším příjmům má 70 % rodin obtíže dluhy splácet (v běžných rodinách 45 %). Ohrožené rodiny na rozdíl od běžných většinou nežijí „ve vlastním“, ale v nějakém nestabilním typu bydlení – v podnájmech, pronájmech či v nějakém typu podporovaného bydlení. Jejich život narušuje časté stěhování. V průměru se stěhují až pětkrát častěji než běžné rodiny. A celkem 37 % ohrožených rodin se během doby své existence stěhovalo třikrát či vícekrát.

Chudoba posiluje šanci dětí na různé typy problémů

Ukázali jsme tedy, že běžné a ohrožené rodiny se ekonomicky velmi liší. Souvisí ale chudoba s konkrétními problémy dětí přímo, nebo jde jen o nepřímý či falešný vztah? Lze si totiž představit, že děti rodin s nízkým vzděláním rodičů trpí častěji problémy ve škole a zároveň jsou jejich domácnosti chudé. Mezi chudobou a problémy nemusí být nutně přímá souvislost.

Statistika tyto vztahy rozplétá takzvanou regresní analýzou, která zkoumá, zda chudoba zvyšuje šanci na problémy dětí i poté, co zafixujeme ostatní faktory. Tedy zda má negativní vliv i mezi rodinami, které jsou z

¹ Příjmovou chudobu měříme podle definice Eurostatu jako příjem pod 60 % národního ekvivalizovaného příjmu.

ostatních hledisek stejné. Na našich datech jsme vliv chudoby takto „očistili“ o vliv místa bydliště (kraj, velikost obce), věk dítěte, typ rodiny (úplná, neúplná, s novým partnerem) a věk, vzdělání a povolání rodičů.

Ukázalo se, že i poté chudoba výrazně zvyšuje šance na problémy dětí ve škole, v komunikaci, ve výchově, zdravotní problémy a zkušenosti s násilím v rodině.

Děti z rodiny s velkými problémy vycházející s příjmy či platit dluhy mají oproti těm, jejichž rodiny tyto problémy neznají, 2,3krát vyšší šanci na vážné problémy v komunikaci s rodiči a 1,8krát větší šanci, že budou trpět zdravotními problémy. Šance, že budou mít děti nějaké zkušenosti s násilím či kriminalitou, se v chudé rodině zvyšuje 1,8krát. Významná je i souvislost se zkušenostmi se šikanou a problémy ve škole, kde je šance dětí z chudých rodin zažít je 1,4krát vyšší. Podobně to platí u vážných výchovných problémů.

Procesů, díky nimž chudoba rodiny souvisí s neekonomickými problémy, může být hned několik. Chudoba může zvyšovat psychický stres v rodině a limitovat její prostředky k řešení problémů. Může omezovat prostředky na trávení volného času, které dítě rozvíjejí a dostávají do jiného prostředí. Vede k nestabilitě rodiny (častá stěhování) a vyrůstání v nevyhovujících podmínkách. Může se promítat do hodnot přenášených do výchovy. Omezuje životní aspirace a tím i podporu dětí v českém diferencujícím vzdělávacím systému. Může být stigmatizující a situovat rodinu do prostředí s častějšími rizikovými faktory.

K rozpletení těchto vlivů by bylo potřebné rodiny sledovat kontinuálně v čase. Již nyní však můžeme říct, že souvislost chudoby s řadou problémů dopadajících na děti, které se do ní pouze narodily, není radno v Česku podceňovat.

Pro více informací se obraťte na:

Ing. Dana Lipová

ředitelka Nadace Sirius

tel.: 731 328 787, e-mail: dana.lipova@nadacesirius.cz